خوێندنەوەیەك بۆ ڕۆمانی دواهەمین شەوی سەرۆك … سەدیق سەعیدڕواندزی

تەمەنی دیکتاتۆرو ستەمکارەکان، هەرچەنددرێژبێت،هەرچەند بخایەنێت،ڕۆژگارێك دێت لەبەردەم ڕق و تووڕەیی جەماوەر خۆیان ناگرنوکۆتاییان پێدێتودەچنە زبڵدانی مێژوو.سەردەمانێك عێراقییەکان، خەونیان بەڕووخانی بەعسو سەددامەوە دەبینی.سەرەنجام ئەو خەونە هاتەدیو چارەنووسی سەددامیان بینی چۆن بوو؟ لە کوێ خۆی حەشاردابوو؟ لەکاتێکدا خۆی بە قارەمانو بەرگریکاری دەروازەی ڕۆژهەڵاتی عەرەب دەزانی.

لافی ئەوەی لێدەدا، کە کێیان بە کێیان، شەڕی دوژمنەکانی دەکات.یەکێك لە سیفەتە هاوبەشەکانی دیکتاتۆرو ستەمکارەکان ئەوەیە، کەبەرامبەر گەلەکەیان جەلادێکی گەورەنو کاتێکیش ڕووبەڕووی هێڕشێکی دەرەو دەبنەوە، هێندە بودەڵەو ترسنۆکولاوازو بێ دەسەڵاتن، کە مرۆڤ گومان دەکات لەوەی کە ئەوانە هەمان ئەو سەرکردانە بن کە ڕۆژگارێك بە ئاگرو ئاسن، گەلەکەیان دەکوشتو مرۆڤییان بەجۆرەها شێوەی هۆڤییانە ئازار دەدا. قەزافی خۆی بە پێشەوەی گەلانی ئەفریقی دەزانی.

گاڵتەی بە سەرۆکوڵاتان دەکرد. لە نێو باڵەخانەی نەتەوەیەکگرتووەکان،وتاری دەداو هەڕەشەی دەکردوو کاغەزی وتارەکانی دەدڕیو فڕێدەدا، کەچی بینیمان لە تونێڵێکی ئاووئاوەڕۆ، وەك جورج خۆی حەشاردابوو. کاتێ دەستگیرکرا، مێردمنداڵانی لیبیا گاڵتەیان پێدەکرد. ئەگەرچی بۆ مێژوو بە ویژدانەوە دەبێ دان بەو ڕاستییە دابنێین، کە قەزافی وەك سەددام نەبوو. ئەو تەنها لە ڕووی سیاسییەوە نەیارانی دەکوشتودژ بە بیروباوەڕیان دەوەستایەوە. بەڵام لە ڕووی کارگێڕی ئابوورییەوە، خزمەتێکی زۆری لیبییەکانی کرد لە هەموو ڕووێکەوە.بەدرێژایی هەزاروچوارسەد کیلۆمەتر، ئاوی لە دەریای ناوەڕاست بۆ بیابانە وشکوگەرمەکانی دوورترین ناوچەی باشووری لیبیا هێنابوو.

بۆ ئەوەی لە ڕووی کشتوکاڵیو گەشتوگوزاری، هاووڵاتییان سوودی لێ ببینن. تا ڕادەیەکی زۆری گرفتی بێ کاریو نەبوونی شوێنی نیشتە

جێبوونی چارە سەرکردبوو. بەڵام ئەوەی لەوانە هەمووی بەهادارترە ئازادییە. مرۆڤ باهەمووشتێکیشی هەبێت، کە ئازاد نەبوو بایەخی چییە. قەزافی،کە بۆ ماوەی چلودووساڵ(1-9-1969تاکو20-10-2011)، فەرمانڕەوایی لیبیای کرد، خەسڵەتی کەسیەتیو کۆمەڵایەتییانەی سەیری هەبوو. بۆنموونە: ئەو جلو بەرگانەی لە بەری دەکرد، هەمووی بەنەخشەی کیشوەری ئەفریقیا نەخشێنرابوون.پاسەوانەکانی هەموویان ژن بوون.بەدرێژایی ماوەی دەسەڵاتی ڕازی نەبوو پێی بوترێت سەرۆك.بەڵکو هەمو گەلی لیبیاو دامودەزگاکانی وڵات، بە دەستەواژەی(برای سەرکردەی شۆڕش بانگیان دەکرد). ئەو لەپایتەختی لیبیا لە ژێر چادرێك دەمایەوەو دیدارەکانی ڕێکدەخست. سەیر لەودابوو بۆ هەروڵاتێك سەفەری بکردایە، دەبوو ئەو چادرەی پێ بوایە بۆ دانیشتن.

ئەمانەو زۆر خاسیەتی دیکەی سەیری هەبوون. بەداخەوە دوای قەزافی بارودۆخی لیبیا نەك هەر نەگۆڕا، بگرە ئێستا وێرانەیەك و گە ڕەلاوژێیەك لەو وڵاتە هەیە، کەس بە کەس نییە. ڕۆمانی (دواهەمین شەوی سەرۆك) کە لەنووسینی نووسەری جەزائیری(یاسەمین خەزرایە) باسی شۆڕشەکەی لیبیاو دوا ساتەکانی تەمەنی قەزافی دەکات. کاتێ هاووڵاتیانی لیبیادەستیان بەڕاپەڕین کرد. ئەم ڕۆمانە کەلە دەمی کەسی یەکەمی تاکەوە ڕووداوەکان دەگێڕێتەوە پاڵەوانەکەی هەرخودی قەزافی خۆیەتی.ئەو کاتانەی لە گەڵ بەشێك لە کەسە نزیکەکانی کە پێشترلە گەڵی لەدەسەڵات بوون، لە قوتابخانەیەك، لە ترسی شۆڕشگێڕەکانو بۆردوومانەکانی هاوپەیمانان خۆیان حەشارداوە. تەنانەت نووسەری ڕۆمانەکە ناوی هەمان ئەو کەسانەی لە کارەکتەرەکانی ڕۆمانەکەی ناوە،کە بە شێك بوون لە دارودەستەی قەزافی. وەك:(ئەبوبەکریونس جابر، کە وەزیری بەرگری بوو،موعتەسەمومەنسوور کە کوڕەکانی خۆی بوون،هەروەها ژنە پاسەوانەکانیش،موقەدەم تورید)و گەلێك کارەکتەری تر. قەزافی کە پێشتر ئەو هەموو دەسەڵاتەی هەبووە،ئیدی ئێستا سەرێکێکە لە هەموو کەسەکانی دەوروبەری بەگومانە.

ئەو خەیاڵ دەکاتو دەگەڕێتەوە ئەو ساتانەی مولازمی یەکەم بووەو دواتریش کودەتایەکی سەربازی لە دژی شائیدریس سەنووسی بەرپا دەکاتو دەبێتە سەرکردەی شۆڕشی لیبیا. قەزافی لە ڕێی تەکنیکی فلاشباکەوە ئەو ساتانە دێنێتە بەرچاوی خۆی، کە تیایدا سەرکردەی لیبییەکان بووەوبە دیدی خۆی هەمیشە لە نێو دڵودەروونی لیبییەکان دابووە. بۆیە ناتوانێ باوەر بەوە بهێنێ کە ئێستا لە چ باردۆخێك دایە.چۆن لە ترس یاخی بووان خۆی حەشارداوە. ڕەنگە ئەو

گەڕانەوەیەی پاڵەوانی ڕۆمانەکە بۆ ڕابردوو، هەوڵێك بێت بۆ لەیادکردنی ئێستا. ئێستایەك کە وێنەیەکی دیکەی جیاواز لە ڕابردووی هەیە.

بەدەربڕینێکی تر، قەزافی بۆیە دەگەڕێتەوە ڕابردوو، تا ئەو واقیعە لە یاد بکات کە ئێستا تیایدا دەژیت. ئەو چونکە بۆ ماوەی چلو دوو ساڵ بەبەردەوامی لە ڕوانگەی خۆی برای سەرکردەی شۆڕش بوو، چۆن دەبێ ئێستابە ترسێکی زۆرەوە لە ژیانی خۆی لە قوتابخانەیەك خۆی حەشاربدات.قەزافی دەڵێت:(لیبیا بە بۆ من نەگبەتیەکی بێ ناوو ئایینەدەییە). دیکتاتۆرەکان چونکەنیشتمانو گەلەکەیان بچووك دەکەنەوە لە کەسیەتی خۆیان، ئیدی واهەست دەکەن، بەنەمانی ئەوان نیشتمانیش نامێنێت، چارەنووسی گەلیش نادیار دەبێت. بۆیە بەردەوام هەوڵدەدەن، ئەودیگایە لە مێشکی هاووڵاتییانی وڵاتەکەیان بچەسپێنن. ترسێك دروست دەکەن، کەهەر کاتێ ئەوان نەمان نیشتمانیش نامێنێ. لە کاتێکدا بەهۆی ئەوانەوە ساڵانێکی زۆرە شکۆی نیشتمان نەماوە. لەو ڕوانگەیەوە یەکێ لە نزیکەکانی قەزافی دەڵێت:(هەرچەند دەکەم ناتوانم لیبیایەك بهێنمە بەرچاوی خۆم تێی تێیدا سەرۆك نەبیت) یاخود دەڵێت:(من لە ژیانی سیاسیم هەرچیم کردووە بۆ تۆبوو نەك بۆ نیشتمان)ئەو شوناسە بۆ تاك، بە شێکی گەورەی شوناسی مرۆڤەکانەلە وڵاتە ستەمکارەکاندا. شوناسێك کەهەمیشە خۆی بە بچووكو زەلیل دەبینێت لە بەرامبەر دەسەڵاتو هەیمەنەی سەرۆکدا. ئەوەش دەرەنجامی هەموو ئەوترسو سامەیە، کە لە دڵو دەروونی تاکەکان،لەکاردانەوەی ستەمکردنیان دروست دەبێت.

ترس لە جەلادو ستەمکاریش کۆتایی نایەت ئەگەر وەك (جوبران خەلیل) لە کتێبی (پەیامبەر)دا دەڵێت: (سەرەتا دەبێ ترسی ناخمان بشکێنین، یاخود گەر بمانەوێ تەختی سەرۆکێکی ستەمکار بڕووخێنین، دەبێ سەرەتا دیوارەکانی ناخمان بڕوخێنین). پاوڵۆ فرێریش لەپەرتووکی(پێداگۆگی ستەملێکراوان)دەڵێت:(تراژیدیترین دۆخی ستەمکاری ئەوەیە، کە ستەملێکراوان لە ستەمکاریەکەیان ڕادێنو خەیاڵی ئەوە دەکەن ئەوان هەر لە ئەزەلەوە بەو شێوەیە ژیاون).ئیدی کە مرۆڤ لەگەڵ جەلادەکەی ڕاهات، ئەوا دەبێتە قوربانییەکی هەمیشەیی. کە ئەمەش دوا ترۆپکی دۆخی ستەمکارییە. بەڵام دەبێ ئەوەبزانین سەرەنجام ستەمکارەکان لە ناو دەچن. یەکێکی دیکە لە خەسڵەتی ستەمکار نەرجسیەتە. واتە خۆخۆشویستنوخودگەرایی تا ڕادەی خوایی بوون.

ئەوان واهەست دەکەن، هێزێکی نادیارو ئەزەلی بۆ هەتایە، ئەو

دەسەڵاتەی پێداون. یاخوود بوونی ئەوان نیعمەتێکی خودایە بۆ گەلەکەیان. بۆیە هەندێ کات خودگەراییان دەگاتە ئاستێك کەخۆیان لە سەرووی مرۆڤەکان دەبیننەوە. قەزافی لەو ڕۆمانەدا دەڵێ:(من موسابووم لە شاخەکان هاتمە خوارەوە بەڵام لە بڕی لەوحی شەریعەتەکان،کتێبی سەوزم پێ بوو!) یەکێك لەو تایبەتمەندییانەی پەیامبەرانی پێ دەناسرێنەوە لە ڕوانگەی بڕوادارانەوە، پەرچووە.کەجیایان دەکاتەوە لە مرۆڤی ئاسایی. قەزافیش خۆی بە موسا دەچوێنێتو ڕەنگە گەلەکەشی بەشوێن کەوتووانی فیرعەون زانیبێت.

بەڵام قەزافی نەیتوانی وەك موسا فیرعەونەکان لەناوبەرێت. بەڵکو ئەو کۆمارەی بە خەیاڵی خۆی بۆ گەلەکەی دامەزراندبوو، هەروەهادوای هەموو ئەو دەسکەوتانە بە تێگەیشتنی خۆی،ئێستا چی دەبینێت؟ خیانەتی گەلەکەی. هەڵگەڕانەوەی نزیکەکانی. بێگومان قەزافی ئەوکاتەی ڕێبەری لیبیاش بوو، بەردەوام خۆی وەك رزگارکەری ئەفریقییەکانو عەرەب دەبینی. ئەمە تێگەیشتنی بە شێکی زۆری سەرکردەو دیکتاتۆرەکانی عەرەب بوو. کاتێکیش کەوتنە بەر ڕقوتووڕەیی گەلەکەیان، ئیدی لە پەنهاترینوقێزەوەنترین شوێن خۆیان حەشاردەدا.

هەمووومان بینیمان سەددامو قەزافی لە کوێ دۆزرانەوە.ئەو ڕۆمانە کە پاڵەوانەکەی هەرخودی قەزافی خۆیەتی،دوایین ساتەکانی ژیانی قەزافی باسدەکات کاتێ لەترسی یاخی بووان خۆی حەشارداوە. تاکو دواتر لەوشوێنە دەردەچنو لە کۆتاییشدا لەتونێڵێکی تاریکو لاچەپ دەیدۆزنەوەو سەرەنجام بە شێوەیەکی زۆر کۆمیدیانە دەیکوژن. بە بڕوای من پەیامی ئەو ڕۆمانە هەرتەنها بۆ خوێنەر نییە، بەڵکو بۆ هەموو ئەوسەرۆکە ستەمکارانەیەکە هەرگیزکورسی فەرمانرەوایی جێ ناهێڵنو گەلەکەیان دەچەوسێننەوە.کاتێکیش ڕووبەڕووی دوژمنێکی دەرەکی دەبنەوە، هێندە ترسنۆكوبودەڵەن،شوێن نامێنێ خۆیانی لێ حەشار نەدەن.

لە کۆتاییدا دەمەوێ پەیڤێك لە بارەی وەرگێڕانی کتێبەکەوە بڵێم. ئەوکتێبە بەزمانێکی کوردییانەی یەکجار ڕەوانو پاراو وەرگێڕدراوە.وەرگێڕانێك کەیارمەتی خوێنەردەدات بۆ گرێو گۆڵ لەناوەڕۆکی ڕۆمانەکە بگات. دیارە ئەمەش بەهۆی وەرگێڕی کتێبەکەیە کە یەکێکە لە وەرگێڕە بەتوانا و لێهاتووەکانی دنیای وەرگێڕانی ئێمە و تائێستاچەندین کتێبی بۆزمانی کوردی وەرگێڕاون.

پەراوێز/ دواهەمین شەوی سەرێك/ نووسینی یاسەمینە خەزرا/ وەرگێڕانی ئازاد بەرزنجی/ بڵاوكراوەی ئەندێشە 2017.
*لە میانەی خوێندنەوەی پێشەکی ڕۆمانەکە، هەستم بەوەکرد کە ساڵی لەدایکبوونی نووسەرەکە 1995نووسراوە، هەڵەبێت. چونکە لەگەڵ بەروارەکانی دیکە یەك ناگرێتەوە..

چمکی شانۆ لای پیتەر برۆك ... حەیدەر عەبدولرەحمان

خۆ ئەگەرچی بیتەر برۆك لە دایك و باوكێكی رووسی لە لەندەن لە دایك بووە دواتر سەریان هەڵگرتووە بۆ فەرەنساو لە ئینكلتەرا جێگیر بووە و زۆرترین کارە شانۆییەکانی لەوێ ئەنجام داوە، تا لە ئەنجامدا بێتە یەکێك لە دیارترین دیاردەکانی شانۆ لە جیهاندا، بە هۆی کارە شانۆیی و سینەمایيەکانی وەك لیر پاشا، فاوست، ماراساد، مها بارتا، هاملێت ،کارمن و کۆنگرەی باڵندەکان و چەندینی تر ..

زۆر لە رەخنەگرەکان پێیان وایە نهێنی هەرە گەورەی داهێنانی بیتەر برۆك لەوە دایە کە شانۆکارێکی بوێرەو زۆر ئازایانە روو بە رووی کۆتوپێوەندە تەقلیدییەکان بۆتەوە، هەر تەنها هەوڵی گۆڕینی وێنەی نمایشی شانۆیی نەداوە, بەڵکو شێوەی نوێی شانۆییشی بەرەو رەوتێك بردووە کە ئەو بڕوای پێ هەیە, بە تایبەت لە رووی هەڵوەشاندنەوەی ئەو دیوارە وەهمییەی کە دەکەوێتە نێوان ئەکتەرو جەماوەر ..بۆیە خۆی دەربارەی سەرەتاکانی کار کردنی لە بواری دەرهێناندا دەدوێ و دەڵێت: لەو کاتانەدا زۆر جاران بیرێکەیەکی رۆشنبیری ئەوتۆم نەبوو، تەنها رەچاوی بوونی غەریزەیەکی تایبەتیم دەکردبۆ دروست کردنی چەند وێنەیەك کە سرنج رابکێشی, تەنها ئارەزوویەکم ئەوەبووکە جیهانێکی هاوسەنگی ئەوتۆ لە سەر شانۆدا دروست بکەم کە پێ بێت لە سرنج راکیشان ..

من لە کاری شانۆییدا هەرگیز ئەوەم نەکردووە کە خەڵکی لە دەرهێنەرێکدا چاوەڕوانی دەکەن , قەت رۆژێ لە رۆژان بیرم لەوە نەکردۆتەوە شانۆگەرییەك دروست بکەم بۆ چەند دەورێك , کە

شانۆكارێك ڕێی تیا ببینێ یاخود لە پێناو پرسێكی ڕۆشنبیریی,
هەمیشە هەوڵ دەدەم درك بە هەست و ناخی خۆم بكەم ,
جێگەی رامان بوو كە بیتەر برۆك لە كاری شانۆیی خۆیدا بایەخێكی زۆری بە ئەفریقیا دەدا , ئەوەتا ساڵی 1972 لە گەڵ تیپەكەی خۆی زۆر لە شارو شارۆچكەكانی ئەفریقیای بەسەر كردەوەو كارەكانی خۆی تێدا پێشكەش كرد, لەوێدا كاری دەرهێنانی بۆ چەندین شانۆگەری كردووە, لەوانە هەردوو شانۆگەری, ئای كی و شانۆگەری كۆنگرەی باڵندەكان, هەروەها لە گەشتەكانی دوایی بۆ ئەفریقیا شانۆگەری تیرنی بوكار- ی گەورە نووسەری مالی ئادادۆی نمایش كرد, تێیدا باس لە ژیانی زانای سوفی تیرنی بۆكار دەكات كە پێشەوایەتی بزووتنەوەیەكی نهێنی ئیسلامی كردووە لە مالی ..دواتر لەو پێناوەدا ئازار دەدرێ و شەهید دەكرێت ..

وەك بیتەر برۆك بۆی چووە شانۆگەری تیرنی بوكار –تیشكێكی نوێ دەخاتە سەر شێوازەكانی توندو تیژی و لێبووردەیی , كە ئەمڕۆكە بۆتە هەممێكی گەورەی جیهانیی ..
ئەوەتا میخائیل بنتختۆن لە ڕۆژنامەی گاردیان-ی لەندەنی دەڵێت: ئەو شانۆگەرییە هەندێ پرسیاری وروژاندووە كە هیچ كۆتاییەكییان بۆ نیە لە رووی مانای بوون و ململانێ ی ئازاد و لە رووی قەزاو قەدەر .هەرووەها شانۆگەرییەكە ململانێ ی بەها ئەفریقییە ئیسلامییەكان نیشان دەدات لە گەڵ شارستانیەتی ڕۆژئاوا , بیتەر برۆك لە شانۆگەرییەكەی دا بانگهێشتەی ئەوە دەكات كە پەنا بۆ تێگەیشتن و ڕۆحی لێبووردەیی هاوكوف لە گەڵ سەردەمی نوێ دا ببردرێت نەك توندو تیژی ..

رەخنەگرەكان دەڵێن : برۆك هەلسوو كەوتێكی ئازادانەی لە گەڵ دەقدا ككردووە , هەرگیز خۆی بە پیرۆزی دەق نەبەستۆتەوە , وەك ئەو هەلسوو كەوتە ئازادانەی لە گەڵ شانۆگەریانەی شكسپیر بیندراوە , هەمیشە تێڕوانینێكی رەخنەییانەی بۆ دەقە كلاسیكی و نوێَكاندا هەبووە, بەڵكو هەوڵی داوە ساكاری لە بیرۆكەكان و پاكیزەیی لە ژیاندا بەرجەست بكات , ئەو خۆی دەڵێت : هەقیقەتێك لە تۆو هەقیقەتێك لە من و هەقیەتێكیش لە هەقیقەت خۆی دایە, ئەمە لای من ئەوەیە كە پێی دەگوترێت شانۆی پیرۆز ..مارگرێت كۆریدن لە گۆڤاری شانۆی ئەمریكی دا دیمانەیەكی لە گەڵ یتەر برۆك بڵاو كردۆتەوە, لە پرسیارێكا كە پێی دەڵێ : چی ووای لێكردوی ئەو بایەخە زۆرە بە ئەفریقیا بدەیت ؟ لە وەڵامدا دەڵێت: كۆشوەری ئەفرقیا بە بەراورد لە گەڵ كیشوەرەكانی تر, كیشوەرێكی كەم مەعریفەیە, هەرگیز ئەو

کاریگەربوونەم بە ئەفریقیا لە سەردانی یەکەمم بۆی لە بیرناچێتەوە , سەردانی پاشام کرد لە کۆشکەکەی خۆیدا کە بریتی لە کوخێکی لە قوڕ دروست کراو, دەرگاکەی ئەوەندە نەوی بوو دەبوا خۆتی بۆدابێنیتەوە , مەبەست لەمەدا پەڕپووتی بونیات نان نەبوو بەڵکو بەشێك بوو لە کولتووری ئەوان ..

کاتێکیش مارگرێت لێی دەپرسێت ئەگەر پێت بڵێن شێوازی دەرهێنان لای تۆ چۆنە چییان پێ دەڵێیت؟ برێك وەڵام دەداتەوە دەڵێت: بۆ ماناترین شتێ بۆ دەرهێنەر , یا ئەکتەرو دیزایین کار یاخود موزیك ژەنی شانۆیی بەشتێ دەست پێ بکات ناوی چمك بێت , چونکە دەبێت تۆ هەمیشە بە دوای شتێکا بگەڕێیت کە زۆر واقیعی تر بێت لە ناوەرۆك , سەقامگیر بوون لە سەر گەڕانماندا دەوەستێت , ئەوەتا پێش ساڵێك لەگەڵ یەکەم پرۆژەدا, وۆرك شۆپێکمان لە شاری ئیفجنون ساز کرد , کە زۆرترین ستافی نواندن بەشدارییان تێدا کرد, هەمووومان یەکەم هێڵکاری شانۆگەرییەکەمان خوێندەوەو موزیکمان بەلاوە نا, ئەم هەوڵەمان یەکەم هەنگاو بوو بۆ چوونە ناو کارەکە , دواتر هەمووومان لە گەڵ بەرپرسی موزیك و بەرپرسی رووناکی چووینە ئەفریقیا, بە مایدا تێپەڕین تا چووینە ئەو شوێنەی تیرنی بۆکارتێیدا لە دایك بوو , تێیدا ماڵئاوایی کردبوو , لەوێ کۆمەڵێ وێنەو فیلمی شوێنەکەمان گرت, کە پرۆژەشمان دەست پێکرد, زەوی بەردین و زەوی لماوییمان تاقی کردەوە, دوای ئەوە لە گەڵ تیپەکەمان وۆرك شۆپێکمان لە شاری فاس لە مەغریب کردەوە , بەم شێوەیە ئێمە توانیمان زەمینە بۆ شانۆگەرییەك خۆش بکەین .

دواتر مارگرێت لێی دەپرسێ : بەو تەمەنەش هەر مکوڕی لە سەر گەڕان بە دوای نهێنی تر لە شانۆدا ؟ بیتەر برێك دەڵێت : تەمەنی من شتێکی نهێنی نیە, بەڵام من وەڵامی ئەو جۆرە پرسیارانە نادەمەوە, من لە ئێستادا دەژیم, ئا لەم چرکەیەدا, ئێستا دەرهێنان بۆ ئەم شانۆگەرییە دەکەم, من بە دوای شتی شاراوەدا دەگەڕێم, رەنگە بۆ شەش مانگی تر شتی ترم بەڕێوە بێت, بەڵام هێشتا کاتی قسە لەسەر کردنی نەهاتووە

بیتەر برێك چۆن تێکستە شانۆییەکانی خۆی هەڵدەبژێری ؟

بیتەر برێك یەکێ لەو دەرهێنەرە بەدەگمەنە جیهانیانەیە کە شاکارەکانی جۆرێك لە جیاوازی و تایبەتمەندی خۆی تێدایە لە گەڵ دەرهێنەرانی دیکەدا ، وێڕای قورسایی تیۆرە شانۆییەکانی و تێڕوانینە تازەگەرییەکانی بۆ شانۆ ، کە لە توێ ی چەندین کتێبدا بڵاو بوونەتەوە ، لەوانەش (خاڵی گواستنەوە ، شوێنی خاری ، هیچ

نهێنیەك لە ئارادا نیە) وێڕای چەندین کتێب و وتارو نووسینی دیکەو دیمانەی رۆژنامە نووسی کە تیشکییان خستۆتە سەرتێڕوانین و شێوازی تایبەتی برێك و ئەزموونیی شانۆیی ئەو.

مارتن ئەسلن ـــ ی رەخنەگر دەڵێت : هەموو ئەو کتێب و تیۆرو ئەزموونانەی برێك بۆ شانۆ، بێ شك روداوێکی پڕ بەها بوونە ، کە دەرهێنەرو شانۆکارانی دیکە بە دوای ئەوەدا گەڕاون کە سوود لەو ئەزموونانە وەربگرن بۆ کارەکانی خۆیان و تێگەیشتنیان بۆ شانۆ، لەو روانگەشەوە ئەو دەرهێنەرانە بە دوای وەڵامی پرسیارێکدا گەڕاون ئەویش ئەوەیە ئاخۆ بیتەر برێك چۆن تێکستی بۆ شانۆگەرییەکانی خۆی هەڵبژاردووە ، ئەو فاکتەرانە چین وایان لە برێك کردووە بڕوای بەم تێکست و بڕوا نەبوونی بەوەی تری لە سەر بونیات نابێت ، بەلای برێکەوە کاکمە تێکست شایەنی ئەوەیە کاری لە سەر بکرێت، یان تێکست بەلای ئەوەوە چ پێگەیەکی هەبووە لە کاری شانۆیی دا ؟
بێگومان بەشێك لە فاکتەرەکانی ئەو هەڵبژارنە پەیوەستن بە خودی دەرهێنەرێك و نیگەرانیە ئایدیۆلۆژیەکانی، هەڵوێست و بۆچوونی دەربارەی هەندێ پرسی مرۆیی ، یا خواستی خەڵك و ئەو هەلو مەرجەی کە تێیدا شانۆ دەبێتە رەنگدانەوەو وەڵامی پرسیارەکانی سەردەم و بەرەژانەکانی، وێڕای ئەو بونیاتە رۆشنبیریی و هزرییەی کە دەرهێنەر پەیدای کردووە بۆ شانۆ رەنگە ئەو دوو فاکتەرە کلیلێك بن بۆ چوونە ناو دنیای خەیاڵی دەرهێنەرو ئاراستە شانۆییەکانی، بیتەر برێکیش خۆی ئەو پرسیارە دەکات و دەڵێت : چۆن تێکست بۆ شانۆگەریەکانمان هەڵدەبژێرین ؟ ئایا بە رێکەوت هەڵیان دەبژێرین یان بە بژار ؟

دواتر برێك خۆی باس لەو هۆکارانە دەکات کە وایان کردووە بۆ چەند جارێك لە سەر یەك تێستەکانی شکسپیر هەڵبژێرێ و و دەیانگەڕێنتەوە بۆ غەریزەی یەکەمی دەرهێنەر ، دواتر دەڵێت : من حەز دەکەم ئەو تێکستە هەڵبژێرم ، بەڵام دەشپرسم بۆ حەز دەکەم ؟ لە بەرچی ؟

بەم شێوەیە برێك باس لە سەرەتاکانی دروست بوونی بیرۆکەی هەڵبژاردنی تێکست دەکات ..هەروا جەخت لەوە دەکاتەوە کە ئاستی تێکستی ئەدەبی کاریگەری هەیە لە سەر بڕیاری دەرهێنەر ، هەندێ جار ئاستی ئەو تێکستە ئەدەبیە دەبیتە فاکتەرێکی هەرە گرنگی سەرکەوتنی دەرهێنەرێك ، هەندێ جاریش تێکستی ئاست نزم دەرهێنەری باشیش دەڕوخێنێ ، ئەوەتا هەندێ تێکستی درێژ ساردن و بینەر دووچاری مەیین دەکەن ، دەیانقرتێنین کەچی هێشتا رزگارمان نابێت لەو

ساردییە ، بۆیە وەك برێك گوتەنی لەو حاڵەتانەدا دەبێت دەرهێنەر بە دوای فۆرمێك بگەڕێت کە بۆشاییەکانی تێکست پڕ کاتەوەو بە جوانیی خۆی بینەر لە سارد بوونەوە رزگار بکات …بۆیە برێك دەڵێت دەبێ دەرهێنەر وریا بێت لە سارد بوونەوەی بینەر، چونکە کاری بینەر دیقەت دانەو ناتوانێت سێ سەعات ، یان دوو سەعات گوێت لێ بگرێ ، تۆ دەبێ ئەو سێ سەعات و دوو سەعاتەی بۆ بکەیت بە سێ خولەك و خۆت لە تێکستی پڕ لە قسە رزگار بکەیت ، بۆیە بە بڕوای برێك دەرهێنەر مافی ئەوەی هەیە تێکست بقرتێنێ بەو شێوەیەی کە لە قازانجی شانۆگەرییەکەی دایە و رێگە خۆشکەر دەبێت بۆ بەرجەستە کردنی ئەوەی دەرهێنەر دەیخوازێ .

تەنانەت برێك لای خۆیەوە ئەو تیۆرەشی رەت کردۆتەوە کە دەسکاری تێکست نەکرێت ، لەوانەش شانۆگەرییەکانی شکسپیر و ئەو کارەش بە (سەخافەت) ناو دەبات و دەڵێت : من هەرگیز لە گەڵ رێگە گرتن لە نوێکردنەوەی کارەکانی شکسپیردا نیم ، بەڵام بۆ ئەوەی ناوەرۆکە رەسەنەکەی بسوتێنین ، ئەو خۆی لە هەڵسوو کەوت کردنی لە گەڵ شانۆگەرییەکانی شکسپیردا هەموو ئازادییەکی بە خۆی داوە .

پاشان دەڵێت : کاتێ ئێمە تێکستێك هەڵدەبژێرین دەبێ ئەو ئەکتەرانەمان هەبێت دەسەڵاتی بەرجەستە کردنی پاڵەوانەکانی ئەو تێکستەیان هەبێت ، هەر بۆ نموونەش کە دەتەوێت هاملێت نمایش بکەیت ، ئەوە دەبێت ئەو ئەکتەرەت هەبێ کە توانای ئەدای هاملیتی هەبێت ..ئەگەرنا ئەگەر بۆ چەندین ساڵ پرۆژەیەکت لە خەیاڵدا بێت ئەوە ناتوانیت لە جێ بەجێ کردنی دا سەرکەوتوو بیت ئەگەر ئامرازەکانی جێ بە جێ کردنت نەبێ بۆ بەرجەستە کردنی ئەوەی تۆ وەك دەرهێنەر ئاواتی بۆ دەخوازی ، بە تایبەت ئەکتەر ..ئەگەر ئەو تیمە جێ بە جێ کارە بەردەست بوون ئەو کات دەرهێنەر هەموو ئازادییەکی رەهای خۆی بۆ بەرهەمی شانۆیی بەردەست دەبێت .

لە کاتی بڕیاردان لە سەر کار کردن لە سەر تێکستێك برێك دانیشتنی دەرهێنەر لە گەڵ ئەکتەرەکان بۆ خوێندنەوەی تێکست رەت دەکاتەوەو دەڵێت : دەبێ ئەو ئامانجەی ئیمە کاری بۆ دەکەین ئاوێتەی هەموو گیانمان بێت ، بە تایبەت لە کاتی پرۆڤە جەستەیی و دەنگییەکان ، هەوڵیش بدەین تێڕوانینی خۆمان وەك دەرهێنەر لە نێو تێکستەکەدا بتاوێنینەوە ..چۆن برێك ئامادەیی دەکات بۆ کارەکانی ، بەڵام لە هەمان کاتدا پێی وایە کە دەرهێنەر دەست لە و قالبانە هەڵگرێ و خۆی نەکاتە کۆیلەی ئەو نەخشەو قالبە بۆ کێشراوانەو ببێت بە دەرهێنەرێکی مردوو کە ئازادی لە خۆی زەوت بکات لە پێناو پەیوەست

بوون بەو قالبانەوە .

پەنابەران وەك قوربانی دەستی بڕیارە سیاسییەکان … هێژار تۆها

ئاژانسی هەواڵی گەڵف نیوز بڵاویکردەوە ئۆفیسی کۆمیسیۆنی باڵای پەنابەرانی سەر بە نەتەوەیەکگرتووەکان لە ئیندۆنیسیا دەستیکردووە بە ئاگادارکردنەوەی ئەو پەنابەر و پەناخوازانەی کە لەو وڵاتەدان کە پێویستە پێشبینی ئەوە نەکەن کە لەلایەن وڵاتێکی ترەوە نیشتەجێ بکرێن بەڵکو لەباتی ئەوە دەبێت خۆیان ڕابهێنن بۆ مانەوە لەناو ئیندۆنیسیا یان گەڕانەوەی خۆبەخشانە بۆ وڵاتەکانیان هەڵبژێرن.
ئەوەش لە کاتێکدایە کە لە ئێستادا نزیکەی 14 هەزار پەنابەر و پەناخواز لە ئیندۆنیسیان کە بەشێکیان بە ڕەگەز کوردن کە ماوەی چەندین ساڵە لە چاوەڕوانی نیشتەجێکردندان لە وڵاتی سێیەم.

ئیندۆنیسیا ئەندامی ڕێکەوتنامەی یوئێنی تایبەت بە پاراستنی مافەکانی پەنابەران نییە و بەگوێرەی زانیارییەکانی بەرپرسانی ئەو وڵاتەش نیشتەجێکردنی ئەو پەنابەرانە لەو وڵاتە نابێتە بژاردەیەك بۆ ئەوان و بەوەش تەنها ڕێگە بە مانەوەی ئەو کۆچبەرانە دەدات بۆئەوەی بە شێوەیەکی کاتی و هەتا یەکلایکردنەوەی کەیسەکانیان لەلایەن یوئێنەوە لەو وڵاتە بمێننەوە.

جێگەی وەبیرهێنانەوەیە ئەمریکا و ئوسترالیا ئەو دوو وڵاتە بوون کە لە ڕابردوودا جێگەی سەرنجی پەنابەران بوون لە ئیندۆنیسیا بەڵام لەگەڵ دەستبەکاربوونی سەرۆکی ئێستای ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کەمترین پەنابەر لە ئیندۆنیساوە دەگوازرێنەوە بۆ ئەمریکا بەجۆرێك تەنها 400 پەنابەر لە ساڵی ڕابردودا گواستراونەتەوە و لە ئەمریکا نیشەجێ کراون هاوکات ئوسترالیاش نیشتەجێکردنی ئەو پەنابەرانەی قەدەغەکردووە کە لە ئیندۆنیسیان و لە دوای یەکی تەمموزی ساڵی 2014 ەوە لەلایەن یوئێنەوە لەو وڵاتە تۆمارکراون.

بۆچی سیاسەتی ئەمریکا لەئاست کوردی رۆژئاوا روون نیە؟ … عیماد عەلی

هەمیشە پرسیارە گرنگەکە بۆ ئێمەی کورد بە تایبەتی لەم کاتەدا کە ناوچەکە بە ئاڵۆزیەکی زۆر گەورەدا دەروات ئەوەیە؛ ئایا لەهەر پێشهاتێکدا هەڵوێستی کام هێزی گەورە و بەتایبەتی ئەمریکا و روسیا لە قازانجی کورد دەبێت(ئەمەش لەبەر چەندین هۆکاری خودی و بابەتی کەوا فەرز دەکات هەمیشە ئێمەی بێ دەوڵەت چاورەێی دەستی ئەوان بین) وهەڵوێستی کام زلهێز لە وەزعەکە هەنوکەیەکە بەو ئاقارە دەبێت کە بەرەو خانەیەکی پێشەکەوتوتر لەهەوڵی نزیکبونەوە لە ئامانجە تایبەتیەکانمان دەبات . ئەگەر ئامانجە ستراتیجیە سەرەکیەکانی ئەمریکا لەم ناوچەیە لە چەند لایەکەوە بخوێنینەوە. تارادەیەك بە وردی خۆمان لە ناوەخنی مەبەستی ئەمریکا لە هەنگاوە بچوکەکانی بدەین ئەوجا لەو روانگەوە دەتوانین دیدەکانی وەك هەڵوێستی لەمەر پرسی کورد تێبگەین و، زەمینەش بۆ ئەوە خۆش دەکەین کە بە جوانی و زانتسیانە بیر لە خۆمان و پرسە سەرکیەکەمان بکەینەوە و دوور لە سۆز مامەڵە لەگەڵ ئەم زلهێزانەدا بکەین.

ئەمریکا بەخۆی ئامانجە ستراتیجیەکانی لەم ناوچەیە بە ڵێلی باس دەکات و لە نێو هەر دێرێکی گوتار و گفتەکانیدا هەزار و یەك ئەگەر دەردەکەوێت، بۆیە هەمیشە ئاوات و ئامانج و مەبەستی دۆست و دوژمنەکانی دەخوێنێتەوە و خۆی لەقەرەی یەکلایی کردنەوەی بۆچونی دۆست و نەیارانی نادهات بۆ بە کراوەیی هێشتنەوەی بواری زامنکردنی بەرژەوەندیە دوور مەوداکانی و تەنانەت ئەگەر بە تەکتیکی دژە بەرژەوەندی خۆیانیش بێت قسە لێڵ و ناروون دەکەن و بواری گەرانەوە دەهێڵنەوە.

تا ئەوکاتەی زۆر شت یەکلایی بووەوە، ئامانجە سەرەکی و نەخشە و پلانەکانی بە ناروونی هێشتەوە و وا ئێستاش کۆمەڵێك تێروانین و بۆچون دەردەخات کە وادیارە یەك خاڵی سەرەکی لە چۆنێتی بیرکردنەویەی لەمەر دوارۆژی عیراق و ناوچەکەش بە روونی دەرناخات و باسی لە خەتە گەورە فراوانەکەدەکات نەك وردەکاری و چاورەێی دوا

لێکەوتە و کارلێکی هاوکێشەکانە و هەمیشە پێداگری لەسەر هێشتنەوەی خەتی پەیوەندیە ستراتیجیەکانی لەگەڵ وڵاتە گرنگەکانی ناوچەکە دەهێڵێتەوە و، لە ململانێی زلهێەکانی نەیارانیشی بوار بۆ دۆستایەتی دەهێڵێتەوە.

لەم وەزعەی ناوچەکە و سوریا بە گشتی و کوردستانی رۆژئاوا بە تایبەتی، تائەمرۆش و ئەو ئاماژانەی کە بۆ پشتگیریی لەکورد لە ناوچەیەکی دیاریکراوی خۆیاندا دەردەکەون، بەوردی تەماشایان بکەین جگە لە هەڵوێستی کاتی و تەکتیکی نێوان ململانێ و رێلێان لە هاوکێشەکانی پەیوەست بە خۆیان هیچی تری لێ نابینین.
بە شێوەیەکی گشتی دەبێت سیاسەتی ئەمریکا لە سوریا بۆ چەندین ئامانجی گشتگیر بگەرێنینەوە؛ کۆتاییهێنان بە داعش بەکەمترین زیانی گیانی لە ریزی سەربازانی ئەمریکیدا. رێگری لە ئێران لە پیکهێنانی کەوانەی شیعی و مانەوەی بەهێزی ئێستای بۆ ململانێ کردنی وڵاتانی کەنداوی خاوەن نەوت. هەوڵدان بۆ دیاریکردنی پەیوەندی رژێمی سوریا لەگەڵ گەلانی سوریا بە شێوەیەك کە لە قازانجی ئەودا بکەوێتەوە و رەزامەندی تورکیا و هەندێك وڵاتانی تری ناوچەکەش بەدەست بێنێت، جا ئەم سیاسەتە بەمانەوە یان نەمانی ئەسەدیش بێت. سوریاش بەتەواوی لەباوەشی روسیا نەبێت و وەك خەتەرێك لەسەر دەرودراوسێ نەمێنێتەوە و خاوەنی چەکی کۆکوژ نەبێت .

لەم ئامانج و مەبەستە گەورانەی ئەمریکا رۆڵ و ئەرکی کورد چۆن دەبێت و چۆن لە قازانجی مەیسەرکردنی رێگایەکی دوور مەودا لە پێناو گەیشتن بە ئمانجگەلێك کە لە زەرەری ئەمریکا نەبێت و لە قازانجی خۆی بکەوێتەوە، کورد رەفتار بکات و هەڵوێست بنوێنێت. ئەمەش سیاسەتێکی زۆر عاقڵانەی دەوێت کە تائێستا کوردی رۆژئاوا لەو ئاستەدا یاری کردووە و هاوکێشە جیهانیەکانی بە جوانی خوێندۆتەوە و، باشترین پشتگیری یەکریزی و یەکبونی خودی کورد و نەبونی ناکۆکیە لە نیوان خۆیاندا دابین کردووە. بۆیە ناروونی سیاسەتی ئەمریکا لە مەر پرسی کورد دوولایەنەیە و دەتوانرێت هەمیشە خاڵە لاوازەکانی ئەم زلهێزە و نەیارانی بخوێنرێتەوە و لەسەر ئاوازی ناچارکرجنی لە نێوهاوکێشە کەورەکان کار بکرێت، بۆ ئەوەی بەردەوام پێویستی بە کورد بێت و تاوەکو لە دواجاردا قەوارەیەکی جێگیر دروست بێت و خودی ئەمریکا و بەرژەوەندیە ستراتیجیەکانی وافەرز بکەن کە نەهێڵن دەستی لەو قەوارە هەڵگرێت. نەك وەکو کوردی باشوور بە هۆکاری خودیەوە کە لە نیوەی رێگەدا بە جێی هێشتین و ئەم کارەساتەمان بەسەردا هات کە لە جێدەستی هەڵەو بە باشی

بیرنەرکردنەوە و نەخوێندنەوەی ئامانجەکانی ئەوان دروست بوو.

بۆیە، لێرەدا دەتوانین بڵێین تاوەکو ئەمریکا لەم ناوچەیە بمێنێت، هیچ ئامانجێکی خۆی بەئاشکرا باس ناکات و لەمەر هیچ پرسێك روونی هەڵوێستی خۆی پیشان نادات. ئەمەش وا فەرز دەکات گەلانی خاوەن کیشە بەخۆیان لەنێو ئاراستەی سیاسەتی ئەمریکادا خۆیان ببیننەوە و بتوانن مانەوە و گرنگی هەڵوێست و پێگەی خۆیان بە زەقی بهێڵنەوە و قەدەری خۆیان نەخەنە دەست ئەگەر و مەگەری سەرکەوتن و ژێرکەوتنی هیچ لایەك. بۆیە ناروونی سیاسەتی ئەرمیکا لەمەر کوردانی رۆژئاوا لە دەرئەنجامی ململانێی گەورەی خودی ئەمریکایە لە ناوچەکە و چۆنێتی رەسم کردنی سیاسەتیانە بۆ ماوەیەکی دوور مەودا و چۆنێتی هێشتنەوەی هەژمونیانە لە بەرامبەر روسیا و وڵاتانی زلهێزی تردا. ئا لەم روانگەی پشت بە خۆبەستن و بەم خوێندنەوە، کورد دەتوانێت جێگەی خۆی بدۆزێتەوە و تا ئێستا کوردی رۆژئاوا بە قوربانیدان و یەکگرتوویی خۆیان سەرکەوتووبون و ئێستا لە دووریانێکی خەتەرناکدان لە پاش ئەم هێرشە نەگریسەی تورکیا بۆ سەر عەفرین و بە سەرکەوتینان چەندین هەنگاو لە ئامانجە گەورەکە نزیك دەبنەوە و زۆر پێش کوردی باشوریش دەکەون.
بۆیە، ئەگەر بزانین سیاسەتی ئەمریکا ناروونە و بە ناروونیش دەمێنێتەوە و دەبێت کورد بە خۆی نێوان دێرەکان بخوێنێتەوە و هاوکێشەکان شیبکاتەوە و لەمەر پێشهاتەکان رەفتاری شایستە بکات، نەك چاوەرێی هەڵوێستی راشکاوانەی ئەمریکا بێت، دەبێت ئەوەش لەبیری نەچێت کە ئەمریکا لە هەر کاتێکدا ئەگەر یەکتربر لە ئاراستەو ئامانجی لایەنەکان لەگەڵ خۆیدا بینی، ئەوەی زۆر روونە کە خودی ئەم زلهێزە هەموو دۆستێکی دەکاتە قوربانی تەنانەت بەرژەوەندیە بچوکەکانیشی.

بەڵام ئەوەی روونە لای ئێمە ئەوەیە کە زۆر ناروونی سیاسەتی ئەمریکا لەمەر کوردستانی رۆژئاوا و یاریەکانی زیاتر لە شوێنێکی تر دهردەکەوێت، ئەمەش بە گشتی بۆ ململانێی لەگەڵ روسیا و خاترگرتنی تورکیا و وەستان لەبەرامبەر ئیران و رازیکردنی وڵاتانی کەنداو و هەڵوێستی ئەورپا و پرسە چارەنوسسازەکانی لەمەر ناوچەکە کە پەیوەستە بە جیهانە بەگشتیەوە دەگەرێتەوە، بۆیە ئەرکی کوردی رۆژئاوا لە بەشەکانی تر قورسترە.